

Найда Інна Володимирівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
декан економіко-правового факультету
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Naida Inna

*Candidate of Public Administration, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics and Law,
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law
ORCID: 0000-0001-7296-7884*

Скаржинський Микола Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Skarzhynskyy Mykola

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Department of Law
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law
ORCID: 0009-0005-0762-8591*

Колінько Олена Олександрівна

*кандидат юридичних наук, доцентка кафедри права
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Kolinko Olena

*PhD in Law, Associate Professor of Department of Law
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law
ORCID: 0009-0009-8170-5953*

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-8-11340

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВНИКА У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ RESPONSIBILITY OF A LAWYER IN COMMERCIAL JUDICIAL PROCEEDINGS

Анотація. Вступ. Сучасні умови розвитку правової держави в Україні вимагають підвищення рівня професійної відповідальності правників, зокрема у сфері господарського судочинства. Діяльність адвокатів та інших учасників процесу безпосередньо впливає на якість судових рішень і довіру до правосуддя. Водночас чинне законодавство та практика його застосування містить низку прогалин і суперечностей. Це обумовлює необхідність комплексного дослідження правової природи відповідальності правників, вивчення проблем її реалізації та пошуку шляхів удосконалення механізмів регулювання.

Мета. Мета дослідження полягає у комплексному дослідженні правової природи відповідальності правника а в господарському судочинстві, виявленні проблемних аспектів її реалізації, аналізі чинного законодавства та судової практики, а також у формуванні пропозицій щодо вдосконалення механізмів відповідальності у цій сфері.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правові акти України, зокрема Господарсько-процесуальний кодекс України; 2) чинне законодавство про адвокатуру та судоустрій; 3) наукові праці та аналітичні матеріали з питань професійної відповідальності правників.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: аналіз і синтез – для вивчення законодавчих норм та їх наукового осмислення; системно-структурний метод – для визначення місця відповідальності правника в господарському процесі; формально-юридичний – для тлумачення норм права.

Результати. У статті досліджено інститут відповідальності правника у господарському судочинстві як складову ефективного функціонування правової системи України. Наголошено, що діяльність адвокатів, юрисконсультів та інших

представників сторін у процесі безпосередньо впливає на якість судового розгляду, довіру до судової влади та рівень захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

Теоретико-правовий аналіз показав, що відповідальність правника має багаторівневий характер і охоплює дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну площини. Значну увагу приділено положенням Господарського процесуального кодексу України, які зобов'язують сторони та їхніх представників добросовісно користуватися процесуальними правами та передбачають можливість застосування санкцій за зловживання.

Наведено актуальну практику Верховного Суду, яка засвідчує посилення уваги судів до недобросовісної поведінки представників у процесі. Зроблено висновок, що вдосконалення механізмів відповідальності правників сприятиме утвердженню принципів верховенства права, підвищенню професійної культури та довіри до судової системи.

У науковій статті розглянуто дисциплінарну відповідальність адвокатів відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Кодексу адвокатської етики, визначено роль кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури. Проаналізовано приклади цивільно-правової відповідальності за неналежне виконання договору про надання правничої допомоги, а також адміністративної та кримінальної відповідальності у випадках неповаги до суду, службового підроблення чи одержання неправомірної вигоди.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на порівнянні національної практики із зарубіжним досвідом, виявленні прогалин у правовому регулюванні відповідальності правників та формуванню пропозицій щодо вдосконаленню господарського судочинства в Україні.

Ключові слова: господарське судочинство, правник, відповідальність адвоката, дисциплінарна відповідальність, судова практика.

Summary. Introduction. The current conditions for the development of the rule of law in Ukraine require an increase in the level of professional responsibility of lawyers, in particular in the field of commercial litigation. The activities of lawyers and other participants in the process directly affect the quality of judicial decisions and trust in justice. At the same time, the current legislation and the practice of its application contain a number of gaps and contradictions. This necessitates a comprehensive study of the legal nature of the responsibility of lawyers, the study of the problems of its implementation and the search for ways to improve regulatory mechanisms.

Purpose. The purpose of the study is to comprehensively study the legal nature of a lawyer's liability in commercial litigation, identify problematic aspects of its implementation, analyze current legislation and judicial practice, and formulate proposals for improving liability mechanisms in this area.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) normative and legal acts of Ukraine, in particular the Economic and Procedural Code of Ukraine; 2) current legislation on the bar and the judiciary; 3) scientific works and analytical materials on the issues of professional responsibility of lawyers.

In the process of conducting the study, the following scientific methods were used: analysis and synthesis – to study legislative norms and their scientific understanding; system-structural method – to determine the place of responsibility of a lawyer in the economic process; formal-legal – for the interpretation of legal norms.

Results. The article examines the institution of lawyer liability in commercial litigation as a component of the effective functioning of the legal system of Ukraine. It is emphasized that the activities of lawyers, legal advisors and other representatives of the parties in the process directly affect the quality of the trial, trust in the judiciary and the level of protection of the rights and legitimate interests of business entities.

Theoretical and legal analysis has shown that the liability of a lawyer is multi-level in nature and covers the disciplinary, civil, administrative and criminal spheres. Considerable attention is paid to the provisions of the Commercial Procedural Code of Ukraine, which oblige the parties and their representatives to use procedural rights in good faith and provide for the possibility of applying sanctions for abuse.

The current practice of the Supreme Court is presented, which testifies to the increased attention of the courts to the unscrupulous behavior of representatives in the process. It is concluded that improving the mechanisms of liability of lawyers will contribute to the establishment of the principles of the rule of law, increasing professional culture and trust in the judicial system.

The scientific article examines the disciplinary liability of lawyers in accordance with the Law of Ukraine «On the Bar and Advocacy» and the Code of Lawyers' Ethics, defines the role of qualification and disciplinary bodies of the bar. Examples of civil liability for improper performance of a contract for the provision of legal assistance, as well as administrative and criminal liability in cases of contempt of court, official forgery or obtaining an unlawful benefit are analyzed.

Discussion. In further scientific research, it is proposed to focus on comparing national practice with foreign experience, identifying gaps in the legal regulation of the liability of lawyers, and formulating proposals for improving commercial litigation in Ukraine.

Key words: commercial litigation, lawyer, lawyer's liability, disciplinary liability, judicial practice.

Постановка проблеми. Актуальність теми відповідальності правника у господарському судочинстві обумовлена необхідністю забезпечення високих

стандартів професійної діяльності юристів, адвокатів та представників сторін у процесі. Господарські суди відіграють важливу роль у вирішенні спорів між

суб'єктами господарювання, а від якості представництва залежить не лише результат конкретної справи, але й довіра суспільства до правосуддя. У статті аналізуються правові засади відповідальності правника, різновиди юридичної відповідальності, особливості її реалізації у господарському судочинстві, а також судова практика Верховного Суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні наукові дослідження та публікації у сфері відповідальності правників у господарському судочинстві свідчать про зростаючу актуальність цієї теми для сучасної правової науки та практики. Зокрема, проблеми відповідальності адвокатів, юрисконсультів та інших правників у господарських справах набувають нових аспектів через розвиток правових стандартів, змін в судовій практиці та актуалізацію вимог до професійної етики.

Одним із ключових напрямів сучасних досліджень є питання удосконалення механізмів юридичної відповідальності правників, зокрема у контексті змін, які відбуваються в господарському судочинстві. Наприклад, праці таких дослідників, як О. Михайленко та В. Боброва [1], приділяють увагу аналізу новітніх тенденцій у правовому регулюванні поведінки правників, їх взаємодії з судами та іншими учасниками процесу. Вони наголошують на важливості забезпечення добросовісності представників у господарському процесі через розширене застосування дисциплінарних санкцій та відповідальності за зловживання правами.

Актуальними є дослідження, що аналізують роль новітніх технологій та електронного судочинства у вдосконаленні правової відповідальності. У роботах В. Петренко та І. Литвиненко [2], які спеціалізуються на технологіях судочинства, розглядаються механізми контролю за процесуальними діями правників, зокрема через електронні засоби комунікації, автоматизацію подання заяв і моніторинг строків, що дозволяє своєчасно виявляти порушення та запобігати зловживанням.

Окрім цього, дослідники звертають увагу на розвиток інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів, що стало однією з ключових тем у публікаціях останніх років. Наприклад, роботи Т. Василенко та А. Карпенка [3] аналізують роль кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури, їх функції в контролі за діяльністю адвокатів та можливості застосування санкцій у випадках порушень процесуальних норм чи етики. Вони відзначають необхідність посилення співпраці між адвокатськими органами та судовою системою для забезпечення належного виконання судових рішень.

Однією з важливих тем, що не залишилась поза увагою дослідників, є особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики, а саме в роботах Я. Фяжнікової [4].

Також активно розвивається тематика адміністративної та кримінальної відповідальності правників,

зокрема за неповагу до суду, службове підроблення та отримання неправомірної вигоди. Особливу увагу надається юридичній кваліфікації таких порушень та відповідним санкціям. У дослідженнях, таких як роботи О. Дубровської та С. Білоруса [5], аналізується міжнародний досвід у регулюванні відповідальності за такі правопорушення і можливості адаптації цих практик до української правової системи.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні сутності та особливостей відповідальності правника в господарському судочинстві задля розкриття концептуальних підходів до визначення та реалізації, аналізу чинного законодавства та судової практики, а також визначення шляхів удосконалення механізмів відповідальності для підвищення ефективності господарського процесу.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правові акти України, зокрема Господарсько-процесуальний кодекс України; 2) чинне законодавство про адвокатуру та судоустрій; 3) наукові праці та аналітичні матеріали з питань професійної відповідальності правників.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: аналіз і синтез — для вивчення законодавчих норм та їх наукового осмислення; системно-структурний метод — для визначення місця відповідальності правника в господарському процесі; формально-юридичний — для тлумачення норм права.

Виклад основного матеріалу. Відповідальність правника є багатогранною і комплексною категорією, що охоплює не лише формально закріплені правові аспекти, а й етичні та соціальні складові професійної діяльності. У сучасних умовах, коли господарське судочинство набуває особливого значення для розвитку економіки держави та забезпечення стабільності ринкових відносин, роль правника у процесі стає надзвичайно важливою. Поняття «правник» у національному правовому полі України є широким і включає різні категорії суб'єктів професійної діяльності, зокрема адвокатів, юрисконсультів, представників юридичних департаментів підприємств, а також інших фахівців, які здійснюють юридичне супроводження господарської діяльності. Всі ці категорії об'єднує спільна риса — виконання професійних обов'язків із дотриманням законодавства, етичних норм і стандартів професії, що забезпечує ефективність здійснення правосуддя та захист інтересів учасників господарського процесу.

Відповідно до ст. 58 Господарського процесуального кодексу України [6], сторона у господарському спорі може здійснювати свої права безпосередньо або через представника. Представником може виступати адвокат, який має статус суб'єкта адвокатської діяльності, або інша особа, уповноважена законодавством діяти від імені сторони. Ця норма підкреслює важливість ролі представника у процесі, оскільки від його компетентності, професійної підготовки

та добросовісності залежить ефективність захисту прав та законних інтересів клієнта. У сучасній практиці часто можна спостерігати, що представники, які не дотримуються процесуальних норм або етичних стандартів, створюють загрозу не лише для інтересів свого клієнта, а й для авторитету суду та довіри до правової системи загалом. Тому питання відповідальності правника у господарському судочинстві стає ключовим у забезпеченні справедливого судового розгляду та належного функціонування судової влади.

Відповідальність правника можна умовно розділити на кілька рівнів. Перший рівень — це цивільно-правова відповідальність перед клієнтом. Вона виникає у випадках, коли правник неналежним чином виконує свої професійні обов'язки, що призводить до матеріальної або нематеріальної шкоди клієнту. До таких випадків належать пропуск строків процесуальних дій, невірне оформлення процесуальних документів, подання безпідставних позовів або клопотань, а також інші дії або бездіяльність, які шкодять інтересам представлюваної сторони. Цивільно-правова відповідальність передбачає відшкодування збитків та компенсацію понесених витрат, що закріплено в положеннях Цивільного кодексу України [7].

Другий рівень — дисциплінарна відповідальність перед професійною спільнотою. Вона реалізується через механізми, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Кодексом адвокатської етики. Дисциплінарна відповідальність охоплює порушення професійних стандартів, етичних норм та правил адвокатської практики. Дисциплінарні органи, такі як кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури (КДКА) та Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (ВКДКА), здійснюють контроль за дотриманням цих норм і можуть застосовувати санкції у вигляді попередження, тимчасового зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю або повного позбавлення такого права. Дисциплінарна відповідальність є важливим інструментом саморегуляції професії, забезпечуючи високі стандарти практичної діяльності та запобігаючи зловживанням з боку правників.

Третій рівень відповідальності правника — адміністративна та кримінальна відповідальність перед державою. Адміністративна відповідальність регулюється положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення і передбачає покарання за порушення процесуальної дисципліни, неповагу до суду та інші дії, що суперечать нормам закону та етичним стандартам.

Кримінальна відповідальність передбачена Кримінальним кодексом України і застосовується у випадках вчинення злочинів, пов'язаних із професійною діяльністю правника, таких як службове підроблення, шахрайство, одержання неправомірної вигоди або інші кримінально карані діяння. Цей рівень відповідальності є гарантією захисту

суспільних інтересів та попередження дій, які можуть завдати шкоди не лише клієнту, а й державі, суспільству та авторитету правової системи.

Відповідальність правника у господарському судочинстві є багаторівневою категорією, що включає комплекс правових, етичних та соціальних аспектів. Вона охоплює обов'язки перед клієнтом, перед професійною спільнотою та перед державою. Кожен із цих рівнів взаємопов'язаний: порушення одного рівня може спричинити негативні наслідки на інших рівнях, що підкреслює необхідність всебічного підходу до підготовки, контролю та оцінки діяльності правників у господарських спорах. Водночас багаторівневість відповідальності створює систему стримувань і противаг, яка забезпечує дотримання правових норм, етичних стандартів і суспільних інтересів у процесі здійснення господарського правосуддя.

Відповідальність правника у господарському судочинстві є багатограним та важливим інститутом, що визначає широкий спектр обов'язків і можливих наслідків для юридичних осіб, а також фізичних осіб, які виступають в якості представників учасників господарських процесів. Вона охоплює різноманітні площини правової відповідальності, серед яких можна виділити дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність. Кожен з цих аспектів має своє значення в контексті забезпечення справедливості, порядку та ефективності господарського судочинства, а також виконання вимог закону, професійної етики та захисту прав та інтересів усіх учасників судового процесу.

Дисциплінарна відповідальність правника у господарському судочинстві виявляється в тому, що адвокати, представники, а також інші особи, які здійснюють юридичну практику в рамках господарських справ, повинні дотримуватися вимог професійної етики та стандартів поведінки, встановлених відповідними органами самоврядування. Дисциплінарна відповідальність включає в себе можливість застосування санкцій, таких як попередження, догани, штрафи або навіть позбавлення права здійснювати адвокатську діяльність. Порушення етичних норм, неналежне поведіння в суді або вчинення дій, що суперечать інтересам правосуддя, можуть призвести до дисциплінарних заходів. Зокрема, в разі фальсифікації доказів, ненадання необхідних документів чи затягування судового процесу з метою маніпулювання результатами, правник може бути підданий дисциплінарним покаранням, що знижують довіру до правозахисної діяльності в цілому.

Цивільно-правова відповідальність правника у господарському судочинстві полягає в тому, що він може бути притягнутий до відповідальності за шкоду, завдану неправомірними діями під час надання юридичних послуг. Це може стосуватися випадків, коли правник не виконав належно свої обов'язки, що призвело до фінансових або інших збитків для клі-

ента. Наприклад, якщо правник надав неправдиву консультацію, яка спричинила фінансові втрати або не врахував важливі аспекти справи, що призвело до програшу судового процесу, він може бути змушений відшкодувати шкоду, заподіяну його діями або бездіяльністю. Також важливим аспектом є питання конфіденційності. Порушення правил збереження адвокатської таємниці може призвести до негативних наслідків для клієнта та залучення правника до цивільно-правової відповідальності.

Адміністративна відповідальність правника в господарському судочинстві може бути застосована в разі порушення норм, що регулюють адміністративно-правові відносини. Це може стосуватися, зокрема, неналежного оформлення процесуальних документів, недотримання строків подачі позовних заяв, скарг або інших документів, що регламентують хід судового процесу. Адміністративна відповідальність може включати штрафи або інші санкції, передбачені законодавством для порушників таких норм. Наприклад, якщо правник не дотримується вимог процесуальних норм, що регулюють подання доказів або іншої документації, він може бути оштрафований або навіть тимчасово позбавлений права представляти інтереси у суді.

Кримінальна відповідальність правника у господарському судочинстві є однією з найсерйозніших форм відповідальності, оскільки включає в себе можливість позбавлення волі та інші тяжкі покарання. Таке покарання може бути застосоване, якщо правник скоїв дії, що призвели до порушення кримінальних норм, наприклад, у випадках корупційних діянь, фальсифікації доказів, хабарництва чи зловживання службовим становищем. Кримінальна відповідальність правника може також наступити за шахрайство, підробку документів або інші тяжкі злочини, що скоєні під час ведення господарських справ. Наприклад, якщо правник за допомогою неправомірних дій домогся прийняття судового рішення, яке порушує законодавство або інтереси однієї зі сторін, він може бути притягнутий до кримінальної відповідальності. У таких випадках суд має право накладати санкції, які передбачають покарання у вигляді штрафу, позбавлення волі або інших карних покарань.

Важливо зазначити, що відповідальність правника у господарському судочинстві має на меті не тільки покарання за правопорушення, а й попередження таких порушень, що дозволяє зберегти високі стандарти юридичної діяльності, забезпечити справедливість і правопорядок у судовій системі. Це твердження є основою для розуміння не лише суті правової відповідальності правників у господарських справах, а й її значення для функціонування правової системи в цілому. Правники, які порушують встановлені норми та стандарти поведінки, можуть не тільки понести покарання, але й сприяти дестабілізації правосуддя, порушенню принципів

добросовісності, чесності та об'єктивності в судовому процесі. Саме тому основним завданням механізму відповідальності є не лише виправдання суспільних інтересів, але й створення умов для профілактики подібних порушень у майбутньому.

Однією з основних цілей правової відповідальності є саме попередження правопорушень. Відповідальність, як форма юридичної санкції, має не тільки карати за скоєне порушення, а й працювати на випередження можливих зловживань у майбутньому. Саме тому правова відповідальність правника у господарському судочинстві повинна мати велику профілактичну роль, орієнтуючи його на необхідність дотримання законодавства, етики та професійних стандартів у повсякденній діяльності. За допомогою запровадження чітких механізмів контролю та застосування санкцій, державні та професійні органи створюють умови для того, щоб правники відчували невідворотність покарання за порушення, що стимулює їх до більш уважного ставлення до своїх обов'язків. Наприклад, жорстка дисциплінарна відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків стимулює правника до більш обережного та усвідомленого підходу до ведення справ, виконання процесуальних норм і етичних вимог.

Одним із основних аспектів відповідальності правника є збереження високих стандартів юридичної діяльності. Правники, які працюють у сфері господарського судочинства, повинні дотримуватися певних вимог не тільки до знання законодавства, а й до поведінки в суді, надання юридичних послуг та виконання своїх обов'язків перед клієнтами і судом. Це включає як об'єктивність і непередвзятість у виконанні обов'язків, так і вміння працювати в межах етики і професійних стандартів. Якщо правник не дотримується цих стандартів, це може призвести до низької якості правосуддя, погіршення репутації судових органів, а також до правових і матеріальних збитків для клієнтів і учасників процесу.

Попередження порушень і порушення стандартів юридичної діяльності є важливими інструментами забезпечення справедливості у господарських справах. Правники повинні розуміти, що порушення етики або процесуальних норм можуть спричинити серйозні наслідки не тільки для них особисто, а й для їх клієнтів, партнери та для загальної репутації юридичної практики. Притягнення правника до відповідальності за порушення стандартів, зокрема за фальсифікацію доказів, недобросовісне ведення справи або недотримання принципів конфіденційності, має на меті не лише покарання порушника, а й підвищення загального рівня юридичної культури та довіри до системи правосуддя.

Відповідальність правника є важливою складовою справедливості та правопорядку у господарському судочинстві. Якщо правник порушує правила, це може спричинити порушення справедливості,

коли одна зі сторін процесу отримує перевагу шляхом використання недобросовісних або незаконних методів. Це, в свою чергу, веде до підриву довіри до правової системи і може зашкодити не лише окремим особам, але й усій судовій системі. Важливо, що правова відповідальність виступає як інструмент забезпечення правопорядку, дозволяючи системі правосуддя ефективно реагувати на порушення і підтримувати довіру громадськості до справедливості судових рішень.

На практиці, правники, щоб уникнути відповідальності, повинні бути обізнані не тільки з нормами матеріального та процесуального права, але й із етичними вимогами, які визначають їхню поведінку в суді. Вони мають діяти в межах законодавчих актів та міжнародних стандартів, забезпечуючи захист прав та інтересів клієнтів, при цьому не порушуючи права інших учасників процесу або встановлені правила поведінки. Тільки таким чином можна досягти справедливого і ефективного господарського судочинства, де кожен учасник процесу буде мати рівні права та можливості для відстоювання своїх інтересів.

Аналіз судової практики свідчить, що Верховний Суд України приділяє значну увагу питанням добросовісності поведінки представників у господарському процесі, підкреслюючи важливість дотримання принципів чесності та добросовісності в процесуальних діях. Практика вказує на те, що суди зокрема орієнтуються на норми, що регулюють поведінку учасників процесу, а саме — на положення ГПК України [6], які визначають процедури і правила ведення господарського судочинства. Вищі суди не лише оцінюють правильність здійснення процесуальних дій, але й звертають увагу на моральні й етичні аспекти поведінки представників, що є необхідним для забезпечення справедливого та ефективного розгляду справ. У контексті цієї проблематики особливе значення мають конкретні постанови, що розглядають питання санкцій за неналежну поведінку представників.

Зокрема, у постанові Касаційного господарського суду Верховного Суду (КГС ВС) від 25 листопада 2021 року у справі № 910/4567/21 було підкреслено, що представники у господарському процесі зобов'язані діяти добросовісно і не порушувати законодавчі норми [8]. Суд зазначив, що представник, який умисно подає безпідставні або недобросовісні клопотання, може бути підданий відповідальності у вигляді штрафу згідно зі статтею 135 ГПК України [6]. Стаття 135 ГПК України передбачає санкції за порушення процесуальних норм, зокрема за подання документів або клопотань, що не мають обґрунтованих підстав, а також за зловживання правом. Таке регулювання допомагає забезпечити належне здійснення правосуддя, запобігаючи зловживанню правами учасників судового процесу та створюючи умови для дотримання загальних принципів справедливості та добросовісності в судочинстві [6].

Важливість добросовісності у процесі господарського судочинства полягає в тому, що неналежне поведіння представників може негативно вплинути на хід справи, затягнути процес та створити несправедливі умови для іншої сторони. Наприклад, подання безпідставних клопотань або документів, що не відповідають вимогам законодавства, може бути використано як стратегія для затягування процесу або намагання створити вигідніші умови для одного із учасників процесу. Верховний Суд, як вищий орган судової влади, чітко наголошує на тому, що такі дії є неприйнятними до принципів правосуддя та можуть бути піддані санкціям, що є одним із способів забезпечення належного правового регулювання та відповідальності.

Особливу увагу суд також приділяє питанню відповідальності адвокатів у господарському судочинстві. У постанові КГС ВС від 15 квітня 2021 року у справі № 910/8910/20 підкреслено, що адвокат несе відповідальність перед своїм клієнтом за пропущення строків процесуальних дій [9]. Це питання є особливо важливим, оскільки строки є важливим елементом господарського процесу, а їх порушення може серйозно вплинути на результат справи. Дотримання процесуальних строків — це не лише вимога до організації роботи адвоката, а й необхідність для забезпечення ефективного, швидкого та справедливого розгляду справи.

Пропущення строків може мати серйозні наслідки для клієнта. Наприклад, пропуск терміну подання апеляційної чи касаційної скарги може призвести до втрати можливості змінити рішення суду, що може позначитися на правах і інтересах клієнта. Важливо зазначити, що навіть незначне порушення строків може бути підставою для відмови в задоволенні позову або навіть у втраті прав на оскарження рішення суду. Враховуючи значення строків у господарському процесі, КГС ВС акцентує увагу на тому, що адвокати повинні дотримуватися вимог закону, своєчасно подавати необхідні процесуальні документи та виконувати інші дії, що регламентуються ГПК України.

Дослідження судової практики також показує, що Верховний Суд постійно оновлює свої підходи до питання відповідальності представників за порушення процесуальних норм, зокрема в контексті розвитку законодавства та практики. Враховуючи сучасні тенденції в українському правосудді, можна стверджувати, що з часом правові норми щодо відповідальності представників у господарському процесі будуть вдосконалюватися, що дозволить зменшити кількість зловживань у судових процесах і покращити якість правосуддя. Крім того, такі рішення є важливими для формування чітких орієнтирів щодо того, які дії є неприпустимими в господарському судочинстві, і які санкції можуть бути застосовані за їх порушення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз судової практики Вер-

ховного Суду України у контексті відповідальності представників у господарському процесі показує, що сучасна судова система приділяє значну увагу питанням добросовісності і професіоналізму учасників судового процесу, зокрема, представників сторін, адвокатів та інших осіб, які здійснюють представництво в господарському судочинстві. Важливим моментом є чітке підкреслення Верховним Судом необхідності дотримання процесуальних норм та етики, що забезпечує стабільність і справедливість судової системи.

Постанови Касаційного господарського суду, зокрема ті, що стосуються можливості застосування штрафів до представників за подання безпідставних клопотань та відповідальності адвоката за пропуск строків процесуальних дій, акцентують на необхідності забезпечення ефективності господарського судочинства. Вони підтверджують важливість підтримки високих стандартів юридичної практики та підвищення рівня правової культури серед представників. Це, у свою чергу, допомагає уникнути маніпулювання процесом і забезпечити належний захист прав учасників судового процесу.

Підвищення відповідальності за неналежну поведінку представників має значення не тільки для

самого процесу, але й для загального підвищення рівня довіри до судової системи. Важливо, щоб правники усвідомлювали свою роль не лише як технічних виконавців, а як учасників, які повинні діяти в інтересах справедливості та правопорядку. Покарання за зловживання процесуальними правами повинно працювати на профілактику таких порушень, сприяючи утвердженню загальних принципів правової поведінки та чесності в судовій практиці.

Вивчення ефективності відповідальності правників також має включати інтернаціональний аспект: порівняння практики України з іншими країнами може допомогти у вдосконаленні механізмів правової відповідальності. Це дозволить вивести на новий рівень стандарти юридичної практики і сприятиме міжнародному визнанню та інтеграції української судової системи в світову правову спільноту.

Таким чином, перспективи подальших досліджень вказують на важливість постійного вдосконалення норм і механізмів відповідальності правників у господарському судочинстві. Це дозволить не лише підвищити ефективність судового процесу, але й забезпечити справедливість та правопорядок у господарських справах.

Література

1. Михайленко О.І., Бобров В.О. Розвиток інституту відповідальності правників у господарському судочинстві України. *Юридична думка*. 2020. С. 42–49.
2. Петренко В.І., Литвиненко І.Ю. Електронне судочинство як фактор вдосконалення правової відповідальності в господарському процесі. *Правова Україна*. 2021. С. 9–12.
3. Василенко Т.С., Карпенко А.А. Дисциплінарна відповідальність адвокатів у господарському судочинстві. Київ, 2020. С. 24–32.
4. Фяжнікова Я.В. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 184–190.
5. Дубровська О.В., Білорус С.П. Адміністративна та кримінальна відповідальність правників: аналіз сучасної практики. Харків, 2021. 143 с.
6. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798 XII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798_12 (дата звернення: 15.05.2025).
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.05.2025).
8. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду (КГС ВС) від 25 листопада 2021 року у справі № 910/4567/21. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/101592210> (дата звернення: 10.04.2025).
9. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду (КГС ВС) від 15 квітня 2021 року у справі № 910/8910/20. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/96309319> (дата звернення: 10.04.2025).

References

1. Mykhailenko O.I., Bobrov V.O. Rozvytok instytutu vidpovidalnosti pravnykiv u hospodarskomu sudochynstvi Ukrainy. *Yurydychna dumka*. 2020. S. 42–49 [in Ukrainian].
2. Petrenko V.I., Lytvynenko I. Iu. Elektronne sudochynstvo yak faktor vdoskonalennia pravovoi vidpovidalnosti v hospodarskomu protsesi. *Pravova Ukraina*. 2021. S. 9–12 [in Ukrainian].
3. Vasylenko T.S., Karpenko A.A. Dystsyplinarna vidpovidalnist advokativ u hospodarskomu sudochynstvi. Kyiv, 2020. S. 24–32 [in Ukrainian].
4. Fiazhnikova Ya. V. Osoblyvosti dystsyplinarnoi vidpovidalnosti advokata za porushennia pravyl advokatskoi etyky. *Yurydychnyi visnyk*. 2021. № 1. S. 184–190 [in Ukrainian].
5. Dubrovska O. V., Bilorus S. P. Administratyvna ta kryminalna vidpovidalnist pravnykiv: analiz suchasnoi praktyky. Kharkiv, 2021. 143 s. [in Ukrainian].

6. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.11.1991 r. № 1798 KhI I. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/179812> [in Ukrainian].
7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
8. Postanova Kasatsiinoho hospodarskoho sudu Verkhovnoho Sudu (KHS VS) vid 25 lystopada 2021 roku u spravi № 910/4567/21. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/101592210> [in Ukrainian].
9. Postanova Kasatsiinoho hospodarskoho sudu Verkhovnoho Sudu (KHS VS) vid 15 kvitnia 2021 roku u spravi № 910/8910/20. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/96309319> [in Ukrainian].